

Provoost, A. (2008). *Bemide Ongelovigen. Atheïstisch Sermoen. Pamflet*. Querido. 48 blz.

Recensent: Marc Bittremieux
December 2021

Sinds 1 januari 2016 zijn er op de VRT geen 'Uitzendingen door levensbeschouwelijke verenigingen' meer te zien of te horen¹. Anne Provoost, een schrijver van talrijke werken, publiceerde dit pamflet in 2008 en verwijst hierbij naar de toen nog bestaande VRT-uitzendingen voor 'derden'.

Ze start het pamflet met een waardering voor dit levensbeschouwelijke aanbod. Zij werd erdoor geboeid, ze noemt het: "Afluisterradio", geïnteresseerd in wat gelijkgezinden zeggen als ze met elkaar spreken over hun levensbeschouwing. Het zijn gestalten van religiositeit die interessant zijn om ze te leren kennen. Je hoorde er hoe mensen vanuit hun religieus gevoel spreken en hoe – op zich onbegrijpelijkerwijs - ze toch tal van paradoxen weten te verzoenen.

Maar Anne Provoost staat zelf onder de niet-gelovige vlag en stelt de inhoudelijke onverschilligheid van de atheïsten aan de kaak. Wat bedoelt zij hiermee? Op humanistisch niveau voelt ze zich verwant met de gelovigen, maar verder voelt ze een soort lege-nest-syndroom: de geloofsinhouden, die de levensbeschouwelijke uitzendingen vullen, zijn haar huis uit ... En er is niets in de plaats gekomen. Atheïsme is enkel a-theïsme, niet gelovig zijn. Wat gelovig zijn inhield, hoorde ze in die gastprogramma's, over 'Gods plan' met zijn 'Ontwerp'. Maar wat is dan de inhoud van het *niet gelovig zijn*?

Een religiometer

Om (on)gelovigheid in kaart te brengen schetst Provoost een 'religiometer' van 1 tot 10 graden. Op graden 1 en 2 plaatst ze de niet-gelovigen (1: mensen zonder enige vorm van religiositeit; 2: mensen met een niet-religieuze spiritualiteit). Op 3 staan de agnosten, gevolgd op 4 door de ietsisten. Op graad 5 plaatst ze de deïsten. Vanaf graad 6 spreekt ze van theïsten: geloof in een persoonlijke god met menselijke trekken. Op 7 heeft zo'n God (ondoorgegrondelijke) plannen met de gelovige en intervenueert hij in de geschiedenis. Graad 8 vertegenwoordigt de theïsten die die God interpreteren als iemand die zich niet alleen met henzelf bemoeit, maar met alle mensen, gelovig of niet. Tot de 9de graad behoren die gelovigen die ook ethisch hun God(sdienst) volgen, die weet hebben van de oorsprong van het leven en de bedoeling die ingeschapen ligt in de hele kosmos. Deze God is voorziening en straft en beloont (nu of later). Op graad 10, tenslotte, worden die gelovigen ook ingeschakeld om anderen Gods wetten te doen volgen, desnoods door ze af te dwingen als Gods wetten door anderen niet aanvaard worden.

Met deze indeling kan Provoost al iets uit de voeten. De meeste gelovigen in Vlaanderen situeert ze in 2008 op graad 5 en 6 en met hen kan ze op humaan vlak best wel door één deur.

Halverwege het pamflet verandert ze van gedachtegang en ze schrijft (blz. 23): 'We staan aan de vooravond van hete tijden. De verandering van ons klimaat bedreigt alles wat de mensheid heeft verwezenlijkt. Al wie jonger is dan veertig behoort tot een het-kan-zo-niet-langer-generatie. Ze groeiden op na de jaren zeventig en werden groot met waarschuwingen zonder parure: dat de

¹ Op zondag is er wel nog steeds een radiomis op Radio 1 om 10 uur en tweewekelijks nog een tv-mis, met bijkomende uitzendingen op grote kerkelijke feestdagen.

voorraden uitgeput raakten, dat de wereldbevolking te snel groeide. Het begon met autoloze zondagen en eindigde met... tja, hoe eindigde het? Nooit eerder stond de mensheid als geheel zo dicht bij een situatie van onomkeerbaarheid." En hieraan koppelt ze: "Niet-gelovigen zijn dubbel bedreigd: naarmate de planeet aftakelt verliezen we niet alleen goede leefomstandigheden, maar wordt ons ook ontnomen wat je *onze versie van het hiernamaals* zou kunnen noemen. Ons hiernamaals – we hebben geen ander – ligt in de toekomst in het geloof dat de volgende generatie beter af zal zijn dan de vorige".

Het atheïsme, zo schrijft ze, wordt gereduceerd tot een omgekeerd geloof, namelijk een geloof in het niets (blz. 25). En de prominente atheïsten à la Dawkins argumenteren enkel *tegen* het bestaan van God. Waar blijft het positieve pleidooi? Zijzelf situeert zich op graad 2 van de religiometer omdat ze toch het gevoel heeft deel uit te maken van een groter, ongrijpbaar geheel, dat haar groter maakt dan haarzelf en haar in vervoering brengt.

Voor iedereen, ook voor atheïsten, geldt dat we met z'n allen tegen het onbekende en het ongrijpelijke aankijken. Gelijkhebbertij, vooroordelen en affronteren brengen in haar ogen geen soelaas. Maar wat kan een uitweg zijn uit deze polarisatie? Wat kan tegenover die god van de gelovigen geplaatst worden? Hoe kunnen we terug naar de ongeschondenheid van het niet-gelovig zijn? Wat is de blijde boodschap van de atheïsten?

Het blijven open vragen.

Provoost sluit haar pamflet af met een preek voor de beminde ongelovigen die ze lijkt te willen uitspreken in een 'uitzending voor levensbeschouwelijke vereniging van de ongelovigen'. Maar de open vragen blijven komen. "We moeten aan het werk, beminde ongelovigen. (...) Wie zichzelf niet bevraagt, verzandt in dogmatiek, ook het atheïsme" (blz.46).

Anne Provoost heeft de woordrijksdom om treffend haar bezorgdheid omtrent de (ontbrekende) visie van de ongelovigen te formuleren. Is er sinds 2008 en 2022 al een antwoord? Misschien wel. Dan moeten wij – ongelovigen én gelovigen – wellicht ons licht opsteken bij mensen die zich thuisvoelen bij het 'religieus atheïsme' en 'religieus naturalisme', waarover de jongste tijd wel een en ander is verschenen.

Hoe zou Anne Provoost vandaag haar bezorgdheid uiten?

